

**ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

У статті розкривається роль електронних посібників у навчанні учнів. Визначено методичні принципи їх побудови та використання у школі.

Ключові слова: електронний посібник, новітні технології, електронні ресурси, гіпертекстові технології, дистанційне навчання.

Актуальність проблеми дослідження. Широке використання в суспільстві інформаційних технологій потребує певної адаптації до них і навчально-виховного процесу. Важливою умовою використання програмних засобів у навчальному процесі є готовність учителів до роботи з електронними ресурсами. Для ефективного використання електронних ресурсів недостатньо просто володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, необхідно також уміти застосовувати інноваційні педагогічні технології, сучасні методи та організаційні форми навчання адекватно до мети заняття. Отже, перед педагогом особливо гостро постає саме проблема вибору та застосування комп'ютерних програм та електронних технологій на своїх уроках.

Мета дослідження – визначення місця електронних посібників в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи та критеріїв їх відбору.

Питання, пов'язані з використанням електронних посібників у навчально-виховному процесі школи дедалі більше знаходять своє відображення у сучасних дослідженнях. Деякі аспекти цього питання розглянуті такими вченими як М. Левшин, Ю. Прохур, О. Муковіз, О. Трофимов, С. Сисоєва, Е. Панков та ін.

Для підвищення ефективності впровадження педагогічних програмних засобів у навчальний процес, а також з метою розповсюдження інноваційного педагогічного досвіду та методичної підтримки вчителів, що починають впроваджувати електронні засоби навчального призначення на своїх уроках, доцільним є створення навчально-методичних комплектів з предмету. В цей навчально-методичний комплект доцільно включити педагогічний програмний засіб або електронний посібник. Тому вчителю необхідно знати принципи побудови, вимоги до підбору та методикою використання електронних посібників [6, с. 32].

Електронний посібник – це універсальний методичний посібник, який містить широке коло питань з навчального предмету, викладених у стислій формі та призначених для використання у навчанні.

Аналіз літературних джерел показав, що більшість перших електронних навчальних посібників були електронними копіями друкованих видань і, здебільшого, не враховували комп'ютерних можливостей подачі матеріалу.

Однак останнім часом значна увага приділяється розробці комп'ютерних посібників, роботу над якими можна розглядати як спробу зробити серйозний крок до рішення проблеми створення навчальних посібників нового покоління.

В наш час створено багато електронних посібників з різних предметів шкільного курсу. Завдання педагога – підібрати такий електронний посібник, який би відповідав поставленим освітнім вимогам, не гальмував процес навчання, а навпаки – прискорював його.

Створення електронних посібників – складний процес, тому до їх написання і видання повинні залучатися висококваліфіковані педагоги-науковці, психологи, дизайнери, спеціалісти з методів контролю якості навчання та програмісти. При цьому треба, щоб електронні посібники створювалися на основі наукових досліджень і апробованих даних.

Для того, щоб електронний посібник повніше відповідав вимогам, необхідно, щоб він поєднував у собі функції підручника і вчителя, довідково-інформаційного посібника і консультанта, тренажера і контролюючої програми [4, с. 27].

Для рішення цієї проблеми запропоновано використовувати системний підхід до створення електронних посібників. Він полягає у створенні посібника як системи, що складається з багатьох взаємозалежних елементів, що водночас утворюють певну цілісність.

Системний підхід дозволяє не орієнтувати навчальний посібник на конкретну групу користувачів, а створювати його таким чином, що їм може скористатися практично кожен. У залежності від потреб і вже наявних знань, користувач сам вибирає матеріал для вивчення, його обсяг і технологію навчання. Крім того, в електронному посібнику поєднуються текстовий і графічний способи представлення інформації, що в одному випадку характерно відповідно для логічного мислення, а в іншому для образного. Це дає можливість оптимізувати процес навчання [1, с. 10-11].

Контроль знань після вивчення кожного розділу може здійснюватися різними способами (за допомогою тестів, контрольних питань і т.п.).

У залежності від того, наскільки користувач засвоїв матеріал, можна при необхідності повторити вивчений розділ, чи відкоригувати, змінити методику навчання. При низьких результатах можливе з'ясування думки самого користувача про причини поганого засвоєння матеріалу.

Застосування системного підходу при створенні електронного посібника дозволяє розширити як область його застосування, так і коло потенційних користувачів. За рахунок включення в посібник блоку нових розробок, проблемно-орієнтованої бази даних, його можна використовувати більш тривалий час і потреба його буде вище.

Використання мультимедіа, аудіо- і відео-компонентів підвищує наочність представлення матеріалу, а також дає можливість використовувати його людям, що мають різні патології (порушення слуху, зору і т.п.). За рахунок цього можливе стрімке збільшення кількості користувачів і ефективності використання електронного посібника. Включення перерахованих компонентів в електронний посібник дозволяє перейти від пізнавальної моделі освіти до прагматичної, у якій учень стає активним суб'єктом навчання [5].

Електронний підручник покликаний не замінити друкований, а доповнити його за рахунок подання навчального матеріалу в іншому вигляді – за допомогою акцентів на ключових поняттях, тез та опорних схем, використання інтерактивних завдань, великої кількості мультимедійного ілюстративного матеріалу, що може використовуватися як при фронтальній роботі з використанням мультимедійного проектора та інтерактивної дошки, так і для самостійної роботи з навчальним матеріалом, узагальнення, повторення тощо. Такі матеріали надають можливість учителю економити час при підготовці до уроку, а також ефективно організувати навчальну діяльність учнів на уроці, що сприяє досягненню очікуваних результатів навчання учнів.

Використовувати електронні посібники можна як на уроках, так і вдома при підготовці учнями домашнього завдання. Але ефективність використання у навчальному процесі навіть найсучасніших гіпермедійних засобів навчання також не завжди відповідає очікуванням. Причиною такого явища може бути, на нашу думку, певна невідповідність між організаційними формами навчання в класі та індивідуальною роботою учня з програмним засобом вдома – відсутність належної мотивації, організації навчання. Тому слід було б відзначити, що найбільша ефективність застосування будь-яких педагогічних програмних засобів у навчальному процесі виявляється тільки при забезпеченні вчителем безпосереднього керівництва навчальним процесом [3, с. 6-7].

Також під час організації навчального процесу із застосуванням електронних засобів навчального призначення слід керуватися наказом МОН від 02.12.2004 р. № 903 "Про правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах", наказом Держнаглядохоронпраці України від 16.03.2004 р. № 81 "Про затвердження правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти", постановою Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153 "Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці" на 2006-2010 роки", Типовими навчальними планами для основної та старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів у структурі 12-річної школи (наказ МОН від 07.05.2007 № 357), наказом МОН від 05.05.08 р. № 371 "Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти".

Проведений теоретичний аналіз проблеми дає можливість стверджувати, що електронний підручник повинен включати наступні компоненти: тема, мета і завдання вивчення розділу; навчальний матеріал у вигляді гіпертекстової структури; ілюстративний матеріал до теоретичного курсу; навчальні вправи і завдання; контроль знань (тести); висновки до кожного розділу теми.

Названі компоненти електронного підручника необхідно пов'язати, відповідно, з функціями, які виконує вчитель, а саме: діагностична; орієнтаційно-прогностична; конструктивно-проектувальна; організаторська; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимуляційна; аналітико-оцінна; дослідницько-творча.

Подальшим етапом дослідження методики використання електронних підручників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи є розробка моделі, яка б поєднувала їх компоненти та функції вчителя. Цей процес вимагає розширеного пояснення і великого обсягу матеріалу, що не дозволяє нам в даній статті його розкрити.

Висновок. Використання системного підходу до розробки електронних навчальних посібників дозволяє зробити серйозний крок на шляху переходу від пізнавальної до прагматичної моделі освіти і сприяє рішенню проблем створення посібників нового покоління, що дають можливість збільшити кількість користувачів, підвищити наочність представлення матеріалу, використовувати електронний посібник тривалий час, звести до мінімуму витрати на пошук і підбір літератури, здійснювати контроль отриманих знань і ін. Програмний педагогічний засіб повинен бути не повторенням паперового підручника, хоча його текст обов'язковий, а насамперед, аудіо- та відеопомічником учню та вчителю.

Але одним з головних недоліків використання сучасних електронних підручників, є відсутність можливості живого спілкування, що суттєво знижує виховний вплив процесу навчання. Необхідна інформація сприймається, передусім, на слух та зір, хоча це не обов'язково повинен бути текст. Читання великого обсягу матеріалу з екрана – негативно впливає на зір школярів.

**ELECTRONIC MANUAL IN EDUCATIONAL PROCESS
FOR EFFECTIVE STUDIES OF STUDENTS**

Electronic manual as a means of education in secondary school. The importance of electronic manual in education is examined. The methodical principles of its structure is defined.

Key words: *electronic manual, newest technologies, electronic resources, hypertext technologies, distance learning.*

Література

1. Антопольский А.Б, Вигурский К.В. Концепция электронных библиотек // Электронні бібліотеки. № 2. 2/99. – С. 10-11
2. Єршова Т.В., Чубів Ю.Е. Міжвідомча програма. Російські електронні бібліотеки: підходи і перспективи // Електронні бібліотеки. – №2.2/99. – С. 6-8.
3. Крегман Д., Пушков А. Мультимедиа своими руками. – Санкт-Петербург, 1999. – 158 с.
4. Меррей Р. Компоненты цифровой библиотеки и их взаимодействие // Доклад на конференции и выставке (OnLine'99), – Лондон, – 8.–1999 // [www.gpntb.ru /win/ntb /ntb2000/6/f06_04.html](http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb2000/6/f06_04.html)
5. Сютюренко В. Електронні інформаційні ресурси: проблеми створення і використання // Електронні бібліотеки. – №2.,1999. – С. 32-35

Стаття надійшла до редакції 8.04.2009 р.